

DEMOKRĀTIJAS VEICINĀŠANA UN VĒLĒŠANU NOVĒROŠANA

Eiropas Savienības prioritāte ir atbalstīt demokrātiju visā pasaulē. Demokrātija joprojām ir vienīgā pārvaldības sistēma, kurā cilvēki var pilnībā īstenot savas cilvēktiesības, un tā ir uzskatāma par noteicošo attīstības un ilgtermiņa stabilitātes faktoru. Eiropas Parlaments ir vienīgā tieši ievēlētā ES iestāde, un tādēļ tam jo īpaši ir pienākums veicināt demokrātiju.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienību (LES) 2. un 21. pants;
- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 205. pants.

VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA

Demokrātijas jautājumu risināšana papildina ES darbu cilvēktiesību jomā.

Padome 2009. gadā pieņēma secinājumus par demokrātijas atbalstu ES ārējās attiecībās un ar to saistīto ES rīcības plānu, kurā izklāstīta jauna stratēģija, lai atbalstītu demokrātiju, izmantojot konkrētai valstij paredzētu pieeju, panākot lielāku saskaņotību un nodrošinot visu ieinteresēto pušu iesaistīšanu. Demokrātijas un cilvēktiesību jautājumi tika iekļauti visās politikas jomās. Komisijas 2011. gadā izstrādātajā Pārmaiņu programmā vēlāk uzsvērts, ka ES attīstības politikā ir svarīgi atbalstīt cilvēktiesības, demokrātiju un labu pārvaldību.

Pēc arābu sacelšanās 2011. gadā ES aktualizēja Eiropas kaimiņattiecību politiku, lai pieņemtu pieeju “vairāk par vairāk”, sasaistot atbalstu ar demokrātiskām pārmaiņām un attīstītu demokrātiju. Valstīm, kas vēlas veikt politiskas reformas, tika piedāvāti stimuli, tostarp pastiprināta ekonomiskā integrācija, lielāka finansiālā palīdzība, lielākas cilvēku mobilitātes iespējas un piekļuve ES iekšējam tirgum.

ES apņemšanās pastiprināt centienus demokrātijas veicināšanā tika atkārtoti apstiprināta “Stratēģiskajā satvarā un rīcības plānā par cilvēktiesībām un demokrātiju”, ko 2012. gadā pieņēma Ārlietu padome. Rīcības plānā tika iekļauts plāns par sistemātiskāku to pasākumu kontroli, kuri izriet no ES vēlēšanu novērošanas misiju ziņojumiem, lai atbalstītu visu vēlēšanu ciklu. Jaunais 2015. gada jūlijā pieņemtais rīcības plāns laikposmam no 2015. gada līdz 2019. gadam ir paredzēts, lai integrētu demokrātijas atbalstu dažādiem mērķiem.

Padomes 2012. gadā pieņemtajos secinājumos “Demokrātijas un ilgtspējīgas attīstības pirmsākumi – Eiropas iesaistīšanās ar pilsonisko sabiedrību ārējo attiecību jomā” ir uzsvērtas pilsoniskās sabiedrības loma.

FINANSĒŠANAS INSTRUMENTI

Atbalsta sniegšana cilvēktiesībām, demokrātiskajām reformām un politiskai līdzdalībai un pārstāvībai ir galvenais Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instrumenta (*EIDHR*) uzdevums.

Šis instruments izveidots tieši šo mērķu izpildei, un ar to finansē projektus, programmas un ES vēlēšanu novērošanas misijas un piešķir līdzekļus pilsoniskās sabiedrības organizācijām, nevalstiskajām organizācijām un cilvēktiesību aizstāvjiem.

Ar Eiropas kaimiņattiecību instrumentu (EKI) sniedz finansiālu atbalstu tiesiskuma, politiskā dialoga un reformu, demokratizācijas, plašsaziņas līdzekļu plurālisma un vēlēšanu novērošanas veicināšanai.

Arī pilsoniskās sabiedrības partneri ES dienvidu un austrumu kaimiņvalstīs ir tiesīgi saņemt finansējumu, ko tādiem mērķiem kā plānošana, tīklu veidošana, apmācība un apmaiņa ar labu praksi sniedz ar Pilsoniskās sabiedrības kaimiņattiecību instrumenta starpniecību.

Arī attīstības sadarbības instruments (ASI) tiek izmantots finansiāla atbalsta sniegšanai. Lai gan šā instrumenta galvenais uzdevums ir izskaust nabadzību, tā mērķis ir arī nostiprināt un atbalstīt demokrātiju jaunattīstības valstīs.

Dažos gadījumos demokrātisko institūciju un pilsoniskās sabiedrības atbalstam var izmantot ES Stabilitātes un miera veicināšanas instrumentu (*IcSP*).

Eiropas Attīstības fonds (EAF), kura darbībai netiek izmantoti ES budžeta līdzekļi, bet kuru pārvalda ES Komisija, finansē sadarbību ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm. Tāpat kā ASI tas ir vērsts uz nabadzības izskaušanu, kā arī veicina demokrātijas, tiesiskuma un labas pārvaldības konsolidāciju un atbalstu.

Eiropas Demokrātijas fonds (EDF) tika izveidots 2012. gadā. EDF darbojas autonomi kā privāttiesību fonds, tā mērķis ir sniegt atbalstu politiskajiem un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem demokrātisko pārmaiņu procesā ar pielāgotu finansiālo palīdzību, kas pieejama ātri, elastīgi un bez birokrātijas, koncentrējoties uz ES austrumu un dienvidu kaimiņvalstīm. Tā valdē darbojas ES dalībvalstu un iestāžu pārstāvji, tostarp ne vairāk kā deviņi Eiropas Parlamenta deputāti, kā arī citi eksperti.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Eiropas Parlaments kā vienīgā ES iestāde, ko Savienības pilsoņi ievēlē tiešās vēlēšanās, ir cieši apņēmis veicināt ilgtspējīgu demokrātiju pasaulē un šo apņemšanos ir uzsvēris virknē rezolūciju.

Parlaments nemitīgi ir iesaistīts vēlēšanu novērošanas pasākumos un strādā pie tā, lai nostiprinātu valstu vēlēšanu procesu leģitimitāti, palielinātu sabiedrības uzticēšanos vēlēšanu un cilvēktiesību aizsardzībai. Katru gadu tas nosūta vairākas parlamentārās delegācijas, lai novērotu vēlēšanas vai referendumus trešās valstīs. Parlaments var nolemt nosūtīt šādas EP deputātu delegācijas ar nosacījumu, ka vēlēšanas ir valsts līmeņa vēlēšanas, valsts iestādes ir uzaicinājušas ES vai Eiropas Parlamentu novērot vēlēšanas un ka valstī darbojas ilgtermiņa misija. Parlamenta delegācijas vienmēr ir daļa no ES vēlēšanu novērošanas misijas vai Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību biroja (*ODIHR*) ilgtermiņa misijas. Ar Eiropas Parlamentu apspriežas par [ES vēlēšanu novērošanas misiju](#) identificēšanu un plānošanu un par pasākumiem pēc misijām.

Ilgtermiņa vēlēšanu novērošanas misijas ne tikai novēro pasākumus vēlēšanu dienā, bet arī uzrauga visu vēlēšanu procesu, lai attiecīgajā laikā noteiktu demokrātisko attīstību konkrētajā valstī. Ilgtermiņa novērotāji parasti sāk darbu divus mēnešus pirms vēlēšanām un seko līdzi visam vēlēšanu procesam, līdz tiek paziņoti oficiālie rezultāti un ir pabeigta apstrīdēšanas procedūra. Īstermiņa novērotāji veic novērtēšanu vēlēšanu dienā un novēro balsu skaitīšanu.

Galvenais novērotājs, kas vada ES vēlēšanu novērošanas misiju, parasti ir Eiropas Parlamenta deputāts.

Lai nodrošinātu visaptverošu pieeju demokrātijas atbalstam, Parlaments vēlēšanu novērošanu sasaista ar papildu pasākumiem, tostarp pēcvēlēšanu pārraudzības pasākumiem, darbībām cilvēktiesību jomā un iniciatīvām, kuru mērķis ir atbalstīt parlamentāro darbu. EP palīdz parlamentiem ārpus ES robežām nostiprināt to institucionālās spējas, rīkojot konferences un seminārus, kopīgas apmācības programmas un mācību braucienus deputātiem un amatpersonām, kā arī izmantojot trešo valstu parlamentu darbiniekiem paredzētas stipendijas. Īpaša uzmanība tiek veltīta paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm Dienvidaustrumeiropā. Parlaments arī sniedz atbalstu un lietpratību starpniecības un dialoga jomā, izmantojot mērķtiecīgas darbības sadarbībā ar partnervalstu parlamentiem un starptautiskus pasākumus, kas vērsti uz starpniecību un konfliktu novēršanu.

Parlamenta Demokrātijas atbalsta un vēlēšanu koordinācijas grupa (*DEG*) sniedz politiskus norādījumus dažādām EP darbībām. Grupu veido 15 Eiropas Parlamenta deputāti, un to kopīgi vada Ārlietu komitejas un Attīstības komitejas priekšsēdētāji.

Marika Lerch
09/2018